

## קידושין טז

### דברים פרק טו

(יב) **כִּי יִמְכַר לְךָ אֲחִידֵי הָעֵבְרִי אוֹ הָעֵבְרִיָּה וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ :**  
(יג) **וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם :** (יד) **הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנֶיךָ וּמִגֵּרְנֶיךָ וּמִיִּקְבֶּדָה אֲשֶׁר בְּרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן לוֹ :** (טו) **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אֲנֹכִי מִצֹּדֶק אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם :** (טז) **וְהָיָה כִּי יֹאמֶר אֱלִידֶיךָ לֹא אֶצְאָה מֵעִמְךָ כִּי אֶהְבֶּדְךָ וְאֶת בֵּיתְךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמְךָ :**  
(יז) **וְלִקְחָתָהּ אֶת הַמִּרְצָע וְנִתְּתָהּ בְּאֲזָנוֹ וּבִדְלָתָהּ וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִיךָ לְאַמְתָּךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן :** (יח) **לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחָהּ אֶתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ כִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר עִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה :**

### ויקרא פרק כה

(לט) **וְכִי יָמוּת אֲחִידֵי עִמְךָ וְנִמְכַר לְךָ לֹא תַעֲבֹד בוֹ עֲבַדְתָּ עֶבֶד :** (מ) **כִּשְׂכִיר כְּתוּשָׁב יְהִיָּה עִמְךָ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל עֲבַד עִמְךָ :** (מא) **וְיָצָא מֵעִמְךָ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו לְשׁוּב :** (מב) **כִּי עִבְדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד :** (מג) **לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפִרְךָ וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ :**

(מז) **וְכִי תִשְׁיַג יָד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמְךָ וּמִן אֲחִידֵי עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשָׁב עִמְךָ אוֹ לְעֹקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר :** (מח) **אֲחֵרֵי נִמְכַר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ אַחַד מֵאֲחֵיו וְגֹאֲלֹנוֹ : ( מט) אוֹ דָדוֹ אוֹ בֵן דָּדוֹ וְגֹאֲלֹנוֹ אוֹ מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְגֹאֲלֹנוֹ אוֹ הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל : ( נ) וְחָשַׁב עִם קֹנְהוֹ מִשְׁנַת הַמִּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כְּסֹף מִמִּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שְׂכִיר יְהִיָּה עִמּוֹ : ( נא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהוּ יִשִּׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכְּסָף מִקְנָתוֹ :**

### שמות פרק כא

(ב) **כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֵבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבִיעִית יֵצֵא לְחֲפָשִׁי חֲנֹם :** (ג) **אִם בְּגִפּוֹ בָא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיִצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ :** (ד) **אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וְיִלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיָּהּ תִּהְיֶה לְאֲדֹנָיָהּ וְהוּא יֵצֵא בְּגִפּוֹ :** (ה) **וְאִם אָמַר יֹאמֶר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֹא אֶצְאָה חֲפָשִׁי :** (ו) **וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדֹּלָתָהּ אוֹ אֶל הַמְזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אֲזָנוֹ בַּמִּרְצָע וְעִבְדוֹ לְעֹלָם :**

(ז) **וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא מִכָּאֵת הָעֵבְדִים :** (ח) **אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנָיָהּ אֲשֶׁר לֹא לוֹ יַעֲדָה וְהִפְדָּה לְעַם נְכָרִי לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָּהּ :** (ט) **וְאִם לְבָנוֹ יַעֲדָנָה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה לָּהּ : ( י) אִם אַחֲרֵית יִקַּח לוֹ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָהּ לֹא יִגְרַע : (יא) וְאִם שָׁלַשׁ אֵלָּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיִצְאָה חֲנֹם אִין כְּסֹף :**

(לב) **אִם עֶבֶד יִנַּח הַשּׁוֹר אוֹ אִמָּה כְּסֹף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לְאֲדָנָיו וְהַשּׁוֹר יִסְקַל :**

**מקור לעבד עברי שנקנית בשטר :** אמר עולא, אמר קרא : (שמות כא) **אם אחרת יקח לו**, הקישה הכתוב לאחרת, מה אחרת מקניא בשטר, אף אמה העבריה מקניא בשטר.

**קושי :** הניחא למי"ד שטר אמה העבריה אדון כותבו, אלא למי"ד אב כותבו, מאי איכא למימר? דאיתמר : שטר אמה העבריה מי כותבו? רב הונא אמר : אדון כותבו, רב חסדא אמר : אב כותבו; הניחא לרב הונא, אלא לרב חסדא מאי איכא למימר?

**תירוץ :** אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא : (שמות כא) **לא תצא כצאת העבדים**, אבל נקנית היא כקנין עבדים, ומאי ניהו? שטר.

**קושי :** ואימא : אבל נקנית היא כקנין עבדים, ומאי ניהו? חזקה!

**תירוץ :** אמר קרא : (ויקרא כה) **והתחלתם אותם לרכוש אחרים**, אותם בחזקה - ולא אחר בחזקה.

**קושי :** ואימא : אותם בשטר - ולא אחר בשטר!

**תירוץ :** הכתיב : **לא תצא כצאת העבדים**.

**קושי :** ומה ראית?

**תירוץ :** מסתברא, שטר הי"ל לרבווי, שכן מוציאה בבת ישראל.

**קושי :** אדרבה, חזקה הי"ל לרבווי, שכן קונה בנכסי הגר!

**תירוץ 1 :** באישות מיהת לא אשכחן.

**תירוץ 2 :** להכי אהני **אם אחרת**.

**שאלה על רב הונא :** ורב הונא, האי **לא תצא כצאת העבדים** מאי דריש ביה?

**תשובה :** ההוא מיבעי ליה : שאינה יוצאה בראשי אברים כעבד.

**תגובת רב חסדא לזה :** ורב חסדא? אייכ, לכתוב קרא לא תצא כעבדים, מאי **כצאת**

**העבדים?** ש"מ תרתי.

**מקור לקונה את עצמו בשנים :** דכתיב : (שמות כא) **עש עבד ופסיעית וגו'.**

**מקור לקונה עצמו ביובל :** דכתיב : (ויקרא כה) **עש עבד ופסיעית וגו'.**

מקור לקונה עצמו בגרעון כסף: אמר חזקיה, דאמר קרא: (שמות כא) **וּפְּדִיָה**, מלמד, שמגרע פדיונה ויוצאה.

הבאת ברייתא בנושא: תנא; **וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף, ובשטר.**

**קושי:** בשלמא כסף, דכתיב: (ויקרא כה) **מכסף מקטו**; שוה כסף נמי, (ויקרא כה) **'ש'כ זאולתו**, אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף; אלא האי שטר ה"ד? אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה, היינו כסף! אלא שיחרור, שטר למה ליה? לימא ליה באפי תרי זיל, א"ינ באפי בי דינא זיל!  
**תירוץ:** אמר רבא, זאת אומרת: עבד עברי גופו קנוי, והרב שמחל על גרעונו - אין גרעונו מחול.

**יתירה עליו אמה העבריה.**

עוד דרך שלא מוזכר במשנה: אמר ר"ל: אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון, מק"ו: ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב - מוציאין מרשות אדון, מיתה שמוציאה מרשות אב - אינו דין שמוציאה מרשות אדון.

מקורות שסותרים את דברי ריש לקיש

המקור	הקושי	דחיית הקושי
<b>יתירה עליו אמה העבריה, שקונה את עצמה בסימנין</b>	ואם איתא, ניתני נמי מיתת האב!	תנא ושייר. <b>קושי:</b> מאי שייר דהאי שייר? <b>תירוץ:</b> שייר מיתת האדון. <b>קושי:</b> אי משום מיתת האדון לאו שירא הוא, דכיון דאיכא נמי באיש לא קתני. <b>קושי:</b> ואלא ניתני! <b>תירוץ:</b> תנא, דבר שיש לו קצבה קתני, דבר שאין לו קצבה לא קתני. <b>קושי:</b> והא סימנין דאין להם קצבה וקתני! <b>תירוץ:</b> אמר רב ספרא: אין להם קצבה למעלה, אבל יש להם קצבה למטה
<b>ר' שמעון אומר: ד' מעניקים להם, ג' באיש וג' באשה, ואי אתה יכול לומר ד' באחד, לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה</b>	ואם איתא, ניתני נמי מיתת אב! וכ"ת ה"י תני ושייר, והא ארבעה קתני! וכי תימא, תנא דבר שיש לו קצבה קתני, ודבר שאין לו קצבה לא קתני, והא סימנין דאין להם קצבה וקתני! וכי תימא, ה"י כדרב ספרא, והאיכא מיתת אדון, דאין להם קצבה וקתני!	מיתת אדון נמי לא קתני. ואלא ארבעה מאי ניהו? שנים, ויובל, ויובל של רציעה, ואמה העבריה בסימנים. ה"י מסתברא, דקתני סיפא: <b>אי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהם, לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה</b> ; ואם איתא, באשה מיהא משכחת לה ארבעה, שמע מינה.
<b>ואלו מעניקים להם: היוצא בשנים, וכיובל, ובמיתת האדון, ואמה העבריה בסימנים</b>	ואם איתא, ניתני נמי מיתת אב! וכי תימא, תנא ושייר, והא אלו קתני! וכי תימא, דבר שיש לו קצבה קתני, דבר שאין לו קצבה לא קתני, והא סימנין, דאין להם קצבה וקתני! וכי תימא, ה"י כדרב ספרא, והאיכא מיתת אדון	הקושי נשאר

**קושי על הברייתא האחרונה:** והא ריש לקיש ק"ו אמר!

**תירוץ:** קל וחומר פריכא היא, משום דאיכא למיפרך: מה לסימנין שנשתנה הגוף, תאמר במיתת אב שכן לא נשתנה הגוף?